

A testnevelő tanárok szerepe a tanulók sport iránti elköteleződésében

BLATT Péterné

**Pécsi Tudományegyetem Bölcsészstudományi Kar
Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs
bape7275@gmail.com**



DOI: 10.18427/iri-2019-0025

Napjainkban egyre többször szembesülhetünk a mai gyermekek, fiatalok egészségi állapotának silány helyzetével. Ebben nagy szerepet játszik a mozgásszegény életmód, amely káros hatással van az egész szervezetre, betegségekhez, a szervezet idő előtti öregedéséhez vezet. A fiataloknak ma csupán igen csekély százaléka sportol rendszeresen. A mozgáslehetőség egyre kevesebb, a szellemi, fizikai terhelés és követelmény viszont egyre több.

Ezen negatív hatások ellensúlyozásának egyik lehetséges eszköze a sportolás, amelyre igen nagy szüksége lenne a mai Z és a generációhoz tartozó gyerekeknek. Számos kutatás igazolta, hogy akik sportolnak, jobban tanulnak, mert kitartóbbak és nagyobb a felelősségtudatuk. A rendszeresen sportoló gyerekek megtanulják rangsorolni a feladataikat, beosztani az idejüket.

A sportolást meghatározó tényezőket több kutató is vizsgálta. Rétsági és Ács (2010) nyolcadik osztályosok körében végzett vizsgálata a diákok és szüleik sportolása között mutatott ki pozitív kapcsolatot. Ugyanerre a következtetésre jutott Fintor és Szabó (2014) a felső tagozatos tanulók sportolását meghatározó tényezők vizsgálatakor, míg Pikó és Keresztes (2007) kutatása az osztálytársak és a barátok aktivitásának jelentőségére hívja fel a figyelmet.

Tanulmányomban arra kerestem a választ, hogy milyen személyi és tárgyi tényezők befolyásolják a tanulók sportolási aktivitását s ebben mekkora jelentősége van a testnevelőtanároknak.

Milyen a hatékony pedagógus?

A pedagógusokkal szembeni elvárások az utóbbi időben fokozatosan növekednek. Ma már annyi szerepkörrel kell azonosulniuk, hogy az sok esetben már irreális és teljesíthetetlen.

Számos kutató igyekezett már összegyűjteni a hatékony pedagógus jellemzőit. Sokféle oldalról közelítették meg a kérdést, s ennek megfelelően számos lista készült. Abban azonban mindannyian egyet

értettek, hogy az eredményes pedagógiai munka alapja a pedagógus személyisége. Éppen ezért olyan fontos, hogy a pedagógus stabil, egészséges énképpel rendelkezzen, hiszen csak az tudja a gyermek személyiségét hatékonyan fejleszteni, aki képes példaként elől járni.

A nevelő személyisége a 19. század végéig sokszor szóba került a neveléstudománnyal foglalkozó szerzők műveiben, de nem tulajdonítottak neki nagyobb jelentőséget. A 20. században a reformpedagógiai irányzatok a gyermeket állították a középpontba, s a pedagógus személyisége így továbbra is háttérbe szorult. Jelentősebb változást a hatvanas években megkezdődő, a pedagógusok szerepeinek vizsgálatával foglalkozó kutatások és az azokra épülő szakirodalmak hoztak (Biróné et al., 2011).

Milyen személyiségjegyekkel érdemes tehát rendelkezni egy tanárnak? Torgyik Judit (2007) Stronge J. H. gondolatai alapján az igazságosságot, a lelkesedést, a felelősségvállalást, a tanulók megismerésének vágyát tartja a jó tanár jellemző személyiségjegyeinek. Pfister Éva (2005) elengedhetetlennek tartja az empátiát, amelynek mértéke nagyobb, ha az illető korábban már volt olyan helyzetben, mint amelyet megérteni igyekszik. Ezen kívül kiemeli még az együttműködés képességét, amelynek fontos összetevője a bizalom, az elfogadás és a tolerancia. Hátráltató tényezőként említi többek között a versengést, az előítéletet, az öngazolást és a bűnbakképzést.

Mindezekon túl nélkülözhetetlen képességek a helyzetfelismerő, a döntési, az alkalmazkodási, az identifikációs képességek, valamint a tolerancia, a figyelemmegosztás és a játszani tudás képessége is (Hegyi, 1996).

A pedagógus személyisége azonban önmagában még kevés az eredményes pedagógiai munkához. Alapos szakmai tudás, általános műveltség és erkölcsös magatartás nélkül nem lesz hatékony az oktatási tevékenysége.

A testnevelő személyisége

Sajátos környezetének, menetének és tananyagának köszönhetően számos nevelési lehetőség rejlik a testnevelés órákban. Itt ugyanis újszerű helyzetekbe kényszerülnek a tanulók, s ezekben másként viselkedhetnek. Ezek kiaknázása a testnevelő tanár feladata, aki az oktatási folyamatban jelentős attitűdformáló szerepet tölt be (Buda, 1988).

Mindezek ellenére a társadalom nem ismeri el ezt a szakot olyan mértékben, mint az elméleti tárgyakat. Ez a probléma nem új keletű, hiszen a 20. század elején a testnevelők munkáját a tanügyigazgatás és a tantestület is lenézte. Változást a VKM 66.000/1949/91. számú rendelet hozott, amely a testnevelést a többi „készségtárgyakkal” együtt a többi tantárggyal egyenlő elbírálás alá helyezte, s kinyilvánította annak tantárgy jellegét (Kobela, 1970).

Ennek ellenére az értelmiségiek egy része a mai napig lebecsüli a testnevelőket, s gyakran a tanárkollégák sem tekintik nélkülözhetetlennek ezt a tantárgyat. Tantestületek testneveléssel kapcsolatos gondolkodását vizsgáló kutatások bizonyították, hogy a többség a testnevelésre fordított időt csupán szükséges pihenésnek ismeri el (Gombocz, 1999).

A gyermekek testedzéshez való viszonya részben az iskolában dől el. Az iskola, s azon belül a testnevelő oktató-nevelő munkája ugyanis sokszor jelentősebb befolyással bír ezen a területen, mint a család. Sajnos a családok jó része nem partnere az iskolának a testi nevelés tekintetében, hiszen gyakran úgy gondolják, hogy az csupán elveszi az időt a fontos, elméleti tárgyaktól. Versics és munkatársainak (2009) kutatásából az derült ki, hogy a szülők sportolási szokásai nincsenek mindig hatással a gyerekek sporttevékenységére. Ilyen esetekben egy jól felkészült, személyes példával előjáró testnevelő egy életre szóló indítást adhat a sportoláshoz.

Erre alapozva Istvánfi Csaba (2005) többek között a következő személyiségjegyeket tartja elengedhetetlenek egy testnevelő esetében:

- ❖ jellemezze biztos szakmai tudás és szilárd erkölcsi normarendszer, feltétlen megbízhatóság, humanizmus, empátia, igazságosság, kitartás, következetesség
- ❖ vezesse türelmesség tanítványaival szemben és a gyerekek szeretete
- ❖ optimizmus és progresszivitás hassa át
- ❖ legyen következetesen követelő, de mindig megértően segítő
- ❖ teremtse meg az óra jó hangulatát
- ❖ fejlessze a tanulók érzelmi intelligenciáját, szabályozza az óra emocionális hatásait
- ❖ értékeljen objektíven, keresse az elismerés és jutalmazás lehetőségeit
- ❖ tartsa szem előtt, hogy minden tanítványa egyedi egyéniség

Mindezeket túl nélkülözhetetlen a jó szervezési készség, a gyakorlatok bemutatásának példászerűsége, a pontos és szabálykövető játékvezetés, amely a testnevelés tanításának egyik legnehezebb szakmai feladata (Makszin & Woth, 2007). A felsorolást Hegedűs (1988) a következő tulajdonságokkal egészíti ki: önfegyelem, reális önismeret, humorérzék, hitelesség.

Hamar (2008) elengedhetetlen követelményként említi az általános műveltséget. Ez a követelmény az előzőhöz hasonló módon nem csak a testnevelő tanárokkal szemben jelenik meg. Más értelmiségi szakmák esetében ez nem feltétlenül elvárás, de a pedagógusoknál nélkülözhetetlen, hiszen hivatalosan ők a műveltség közvetítői. Ezen belül nagyon fontos szerepe van a kulturált viselkedésnek és a nyelvi műveltségnek. A testnevelés órák speciális helyszínei miatt (sportpályák, tornacsarnokok) a testnevelő tanárral szemben különösen nagy az elvárás e téren. Elengedhetetlen, hogy hangosan, érthetően, röviden fogalmazza meg pontos utasításait s azokat a kommunikáció nem nyelvi jeleivel – kézjel, gesztus, testtartás, mimika – is kiegészítse.

A testnevelő tanárok többsége speciális kapcsolatban áll diákjaival, melynek minőségét a testnevelő személyisége, önmagával szembeni beállítódása határozza meg. Ez azonban önmagában még nem elegendő a hatékonysághoz. Nélkülözhetetlen, hogy bírjon tekintéllyel, s szakmája egyben a hivatása is legyen (Kobela, 1970).

Mindezek akkor valósulhatnak meg, ha a fent említett személyiségjegyek birtokában van a testnevelő. Mint pedagógus akkor lesz igazán sikeres, ha felismeri tanítványai adottságait, tud azoknak megfelelő fejlesztő programokat összeállítani, s képes ösztönözni diákjait a további tevékenységre. Ehhez nem elegendő, ha csupán beszél a sport jótékony hatásairól, - mint például a stressz oldás, vagy a szervezet jobb ellenálló képessége – példát is kell mutatnia a gyerekeknek, hogy lássák, érdemes mozogni, mert annak igenis van eredménye.

Kutatásom

Kutatási témámban több tanulmányt is olvastam, melyek többsége az általános iskolásokra koncentrált. Ezért vontam be vizsgálatomba a középiskolás tanulókat, s kerestem összefüggéseket a két korosztály kutatási eredményei között.

Az iskolai testnevelésórák és a sportközösségek speciális közösségi terei az oktatási folyamatnak. Ennek a speciális közegnek az egyik kulcsfigurája a testnevelő tanár. Az ő személyisége, motivációs eszköztára kulcsfontosságú abból a szempontból, hogy a tanulók szeretnek-e mozogni vagy sem.

Vizsgálatom célja tehát annak feltárása, vajon a testnevelő tanároknak döntő szerepük van-e abban, hogy a gyerekek elköteleződnek a sport mellett? Milyen tényezők befolyásolják a tanulók sportolási szokásait? A gimnazista tanulók elkötelezettebbek-e, mint a felső tagozatosok?

Hipotézisek

1. A testnevelő tanároknak döntő szerepük van abban, hogy a gyerekek elköteleződnek a sport mellett.
2. A gimnazista tanulók elkötelezettebbek a sport iránt, mint a felső tagozatosok.

A kutatás leírása

A kutatás 2018 februárjában és márciusában zajlott Pécsen 6 általános iskola 10-13 éves, és 5 gimnázium 15-18 éves diákjainak bevonásával. A vizsgálatban összesen 191 fő, 111 fiú és 80 lány vett részt. Közülük 69 fiú általános iskolás és 42 gimnazista, míg a lányok között 50 jár általános iskolába és 30 gimnáziumi tanuló. Vizsgálati módszernek önkitöltő

kérdőívet használtam, melynek 11 kérdésével a hipotéziseimre kerestem válaszokat. Kutatásom során 3 területet vizsgáltam: 1) sportolást befolyásoló személyi és 2) tárgyi tényezők; 3) családtagok sportolási szokásával való összefüggés.

Sportolónak azokat minősítettem, akik hetente legalább 2-3 edzésen vesznek részt. Az adatok statisztikai elemzése a Microsoft Office Excel 2013 és a SPSS statisztikai program segítségével történt.

Eredmények, következtetések

A sportolás megkezdésének idejét vizsgálva azt tapasztaltam, hogy a gimnazisták több mint fele 6 évnél régebb óta sportol. Az általános iskolásoknál ez az adat nem sokban különbözik, hiszen a tanulóknak csupán 36-37 %-a az, akik 5 évnél kevesebb ideje mozognak rendszeresen.

A 2. kérdésnél arra voltam kíváncsi, mennyi időt szánnak a mai gyerekek a sportolásra. Az eredmények szerint a gimnazista gyerekek közel fele hetente 5 óránál többet mozog, s csak csekély százalékuk az, aki csupán 1-2 órát fordít edzésre. Az általános iskolásoknál a többség 3 órát vagy annál többet tréningezik hetente, amibe valószínűleg az is szerepet játszik, hogy őket még gyakran a szülők viszik edzésre, így a sportmozgás heti gyakorisága a szülők időbeosztásától is jelentősen függ.

A továbbiakban arra kerestem a választ, milyen tényezők befolyásolják a tanulók sportolását, illetve kik azok, akik hatással vannak a rendszeres mozgás igényének kialakulására.

Külső és belső motivációs tényezőket állítottam párba és minden sorban választani kellett közülük. A belső motivációs tényezőnek azokat az ingereket, érzéseket tulajdonítottam, amelyek önmagukban is örömforrások (például a versenyzés, a kikapcsolódás, a mozgás vagy a társakkal való együttlét öröme), míg külső motiváción a külső ingereket, mások illetve saját maguk elvárásait (például a „szülői kényszert”, az egészségügyi okokat, a mindennapos testnevelés kiváltását vagy a jó kinézet kívánalmát). Mind az általános iskolások, mind a gimnazisták esetében azt tapasztaltam, hogy a belső motivációs tényezők vannak túlsúlyban. Az általam felsorolt lehetőségeken kívül a sportolás okai között megemlítsésemre került még a szellemi edzettség, a sikerélmény, a fölös energia levezetése, a természet- és az állatszeretet valamint a profi karrier reménye is.

Ezt követően azokat a személyi és tárgyi tényezőket vettem számba, amelyek befolyásolják a gyerekeket abban, hogy elköteleződnek-e a sportolás mellett. Azt feltételeztem, hogy ebben jelentős szerepük van a testnevelő tanároknak.

Az eredmények azonban nem támasztották alá a feltevésemet. Az adatok alapján jól látható, hogy a legnagyobb mértékben a szülőktől függ, hogy gyermekük sportolni kezd-e vagy sem. A második helyen a fiúk esetében mindkét korosztálynál a barátok álltak, míg a harmadik helyre a példaképek kerültek. Ugyanez figyelhető meg az általános iskolás

lányoknál is, míg a gimnazistáknál egy kicsit átrendeződött a sorrend. A szülők prioritása vitathatatlan, de a második helyen az ő esetükben a testvérek állnak, akik a többiekénél csak a negyedik helyre szorultak. Meglepő módon ugyan ennél a korosztálynál a fiúk esetében a testvérek kerültek az utolsó helyre. Őket leszámítva sajnos minden esetben a testnevelők kapták a legkevesebb szavazatot. A gimnazistáknál ugyan még holtversenyben vannak a televízió hatásával, az általános iskolásoknál azonban a sor legvégére szorultak. Ha csak a személyi tényezőket vizsgáljuk, akkor bizony be kell látnunk, hogy a testnevelőknek vajmi kevés szerepük van abban, hogy a gyerekek elkezdjenek-e rendszeresen sportolni vagy sem. A grafikonokból az is leolvasható, hogy a televízió hatására sincs túl nagy hatása a sportolásra. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy érdekes mérkőzésekkel igen is sokakat meg lehetne nyerni a sportnak.

Ezen feltevésemet bizonyítja a 8. kérdésre adott válaszok összegzése. A kérdés arra vonatkozott, volt-e olyan konkrét élmény, amelynek hatására az illető sportolni kezdett.

Azt tapasztaltam, hogy a sportoló tanulók nagy részének életében nem volt olyan meghatározó élmény, aminek hatására rendszeresen edzeni kezdett. Ugyanakkor a kérdőívekből az is kiderült, hogy akiknél igen, azoknál vagy televíziós közvetítés (olimpia, világbajnokság, Európa bajnokság), vagy személyesen átélt bemutató, illetve élőben látott mérkőzés volt az, ami megfogta őket.

A következő kérdésekkel a családtagok sportolási szokásait igyekeztem feltérképezni. Kapcsolatot kerestem az azonos és ellenkező nemű szülők, valamint a testvérek sportolási szokásai között. Kérdéseim megválaszolásához négy csoportot képeztem a nemek és az életkorok alapján, s az eredményeket ennek megfelelően négy tengely mentén elemeztem. Mind a fiúk, mind a lányok esetében jól látható, hogy minden esetben többen vannak a sportoló családtagok, mint a nem sportolók. A fiúk esetében az édesapák, a lányok esetében az édesanyák sportolnak a legnagyobb számban, de mindkét esetben jelentős a testvérek száma is. A gimnazisták esetében is megállapítható, hogy a családtagok nagyobb része sportol, ez alól csak a gimnazista fiúk testvérei jelentenek kivételt. Jól látható tehát, hogy a rendszeres sportolást nagymértékben meghatározzák a szülők, főként az azonos nemű szülők sportolási szokásai, de a testvérek is jelentős hatással vannak egymásra a sportolás tekintetében.

Felülvizsgálva a hipotéziseimet úgy gondolom, hogy azok egyáltalán nem nyertek bizonyítást.

1. A testnevelő tanároknak döntő szerepük van abban, hogy a gyerekek elköteleződnek a sport mellett.

Ez a hipotézisem nem bizonyosodott be, sőt, a testnevelőkre nézve igen negatív eredményt kaptam. A rendszeres testmozgás melletti elköteleződés tekintetében a szülőknek, valamint a testvéreknek, barátoknak és a példaképeknek van jelentős szerepük, míg a testnevelők befolyása mindkét esetben elhanyagolható az eredmények szerint.

Figyelembe véve azt, hogy hány éve sportolnak már a gyerekek, azt kell mondanom, hogy azok, akik fogékonyak a sport iránt, már sokkal korábban, legkésőbb az általános iskola alsó tagozatán elköteleződnek a rendszeres testmozgás mellett.

2. A gimnazista tanulók elkötelezettebbek a sport iránt, mint a felső tagozatosok.

Ennek a feltevésnek a bizonyításához az első kérdéskör válaszait használtam fel, melyek a sportolást befolyásoló tényezőket rangsorolta. Korosztálytól függetlenül arra a következtetésre jutottam, hogy a belső motivációs tényezők sokkal jelentősebbek a rendszeres mozgás szempontjából, mint a külső tényezők. Így nem mondható, hogy a gimnazisták elkötelezettebbek a sport iránt, mint az általános iskolások.

Összegzés

A sportolással eltöltött időt vizsgálva kellemesen csalódtam. Úgy gondoltam, a mai úgynevezett „Z generációs” gyerekek nem nagyon szánják időt a mozgásra. Az nem derült ki a vizsgálatomból, hány százaléka sportol rendszeresen a mai gyerekeknek, de az igen, hogy akik sportolnak, azok hetente igen sok időt (3-5 vagy annál több órát) töltenek rendszeres testedzéssel. Ez főleg a gimnazisták esetében volt számomra meglepő, ugyanis azt gondoltam, hogy nekik a több tanulnivaló miatt kevesebb idejük marad az edzésekre. A vizsgált minta ezt a feltevésem nem támasztotta alá.

A gimnazisták 2-6 éve sportoló táborának alacsony száma arra figyelmeztet minket, hogy akivel kisebb korban nem sikerült megszerettetni a mozgást, az nagyobb korban már csekély eséllyel fog elkezdni rendszeresen sportolni. Ezt támasztja alá az az eredmény is, amely szerint már a felső tagozatosok többsége is 5-6 éve sportol.

Figyelembe véve ezeket az adatokat, azt kell mondanom, hogy az igazi felelősség nem a testnevelő tanároké, hanem a tanítóké, hiszen a gyerekek már sokkal korábban, legkésőbb az általános iskola alsó tagozatán elköteleződnek a sport mellett. Éppen ezért a tanítók feladata az egészséges életmód részét képező rendszeres sporttevékenység megalapozása, s mint azt az eredmények is bizonyítják, erre leginkább 8 – 10 éves kor körül van a legnagyobb lehetőségük. Ezért lenne nagyon fontos, hogy a zenei, képzőművészeti és hittanórákhoz hasonlóan a testnevelés tantárgyat is szakképzett testnevelők tanítsák már alsó tagozaton is. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a testnevelő tanároknak nincs semmi dolguk. A folyamatos motiváltság fenntartása és a mozgásra való ösztönzés az ő kötelességük is. Mint az egy korábbi mikrokutatásomból kiderült, ehhez igen sokszínű motivációs eszköztárral rendelkeznek, s a tanórákon kívül is változatos tevékenységeket kínálnak tanítványaiknak.

Arra a kérdésemre, hogy miért sportolnak a gyerekek, nagyon kedvező válaszokat kaptam, hiszen mindkét korosztályban a belső motivációs tényezők jelentős túlsúlya érvényesült. Azt feltételeztem, hogy a felső tagozatosok esetében még inkább a szülők motiváló hatása a meghatározó, de ez a feltevés nem igazolódott be.

Mind az egészségügyi, mind a mentális hatását tekintve hasznos a rendszeres sporttevékenység. Ezért úgy gondolom, nélkülözhetetlen, hogy a gyerekekkel már kiskorukban megszerettessük a mozgást, hogy az a későbbiekben a mindennapi életük szerves részévé válhasson, s minél többen élvezhessék annak jótékony hatásait. Ebben a folyamatban nagyon fontosnak tartom, hogy a szülő is motiválja mozgásra a gyermekét és lehetőleg ő maga is járjon pozitív példaként előtte, hiszen az adatok tükrében megállapítható, hogy a rendszeres sportolást, az ő személyük és sportolási szokásaik határozzák meg legnagyobb mértékben.

Ugyanakkor a mozgás megszerettetésében jelentős szerep jut a pedagógusoknak is. Az osztályoknak szervezett kirándulások, bicikli túrák, a nyári táborok és az óráközi szünetekben „bevetett” játékok mind előmozdíthatják, hogy a gyerekek megszeressék a mozgást, felfedezzék annak örömét, s a későbbiek folyamán már belső igényükké váljon az.

A mai fiatalok világban központi szerepet játszik az internet és a televízió. Éppen ezért jelentős szerepet vállalhat ebben a feladatban a média is, hiszen a sportközvetítések és a mozgásra buzdító reklámok a kutatás adatai szerint is hasznos motivációs tényezők.

Irodalomjegyzék

- Biróné Nagy Edit, Bognár József, Farkas Judit, Gombocz János, Hamar Pál, Kovács Attila Tamás, Mészáros János, Ozsváth Károly, Rétsági Erzsébet, Rigler Endre, Salvara, I. Marina, Szabó Béla, Tihanyiné Hős Ágnes, & Vináné Kokovay Ágnes (2011). *Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és a sportpedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Budapest; Pécs: Dialóg Campus.
- Buda Béla (1988). *A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Fintor Gábor, & Szabó József (2014). A sportolást befolyásoló tényezők az általános iskolásoknál. *Educatio*, (2), 305-311.
- Gombocz János (1999). Az iskolai testnevelés problémái az ezredfordulón. *Kalokagathia*, (1-2), 15-39.
- Hamar Pál (2008). *Testnevelés-elmélet – Sportismeretek I.* Letöltés <http://www.csanadiiskola.hu/docs/sportjegyzet/Hamar%20P.-%20Testnevel%C3%A9s%20elm%C3%A9let.pdf> [2018.01.27].
- Hegedüs T. András (1988). *A nevelővé válás*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Hegyí Ildikó (1996). *Siker és kudarc a pedagógus munkájában*. Budapest: Okker.
- Istvánfi Csaba (2005). Nevelés, testnevelés, sport. *Kalokagathia*, (1-2), 15-26.
- Kobela Lehelné (1970). Gondolatok a testnevelő tanárnak az iskolaközösségben betöltött szerepéről. In Kutassi László (szerk.), *Tanulmányok a testi nevelés köréből* (pp. 185-199). Budapest: Magyar Pedagógiai Társaság.

- Makszin Imre, & Woth Klára (2007). A testnevelés tanításához szükséges kompetenciák elsajátításához kapcsolódó vezetőtanári feladatok. *Kalokagathia*, (1-2), 75-86.
- Pfister Éva (2005). *A pedagógus*. Budapest: ELTE TTK Multimédiapedagógia és Oktatástechnológiai Központ.
- Pikó Bettina, & Keresztes Noémi (2007). *Sport, lélek, egészség*. Budapest: Akadémiai.
- Rétsági Erzsébet, & Ács Pongrác (2010). Serdülők életmódja és testneveléssel kapcsolatos véleményük. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 11 (4), 13-18.
- Torgyik Judit (2007). A tanári szerep dimenziói. In Bábosik István, & Torgyik Judit (szerk.), *Pedagógusmesterség az Európai Unióban* (pp. 87-104). Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Versics Anikó, Leibinger Éva, & Hamar Pál (2009). Tanulói vélemények a testnevelésről, sportolásról az állami és egyházi iskolákban – összehasonlító vizsgálat. *Kalokagathia*, (2-3), 89-97.